

Привертає увагу абсурдність назви-оксиморона “Зорі й оселедці”. Але, поступово заглиблюючись у художню канву твору, розуміємо, що назва виступає своєрідним фільтром для визначення духовних і матеріальних цінностей героїв, розмежування категорій: приземлене й вічне, життя та смерть. А відтак назва роману активна. Вона бере участь у характеротворенні героїв твору. Уперше розтлумачується назва, коли наратор подає коротку характеристику свого сільського оточення. Указуючи на приземлені клопоти Єфросинії Петрівни як матері й дружини, Іван Іванович говорить: “Кохана моя дружина не читає романів Герберта Уеллса, ба навіть віршів, окрім самого Тараса. «То все пусте, – каже вона. – Мені треба, старий недоумку, щоб ти з Віталіком, та ще Ядзя з вами, були ситі, зодягнені, та щоб вас не заїдала нужда. Ти б спершу подумав не про те, чи є десь на Місяці люди, а чи не можна дістати тамечки оселедців, мила, гасу та сірників!»” [3, 80]. Після чого наратор указує на свою позицію на протигагу жінчиний: “А я так собі думаю: «Оселедці, люди добрі, оселедцями, а зорі – таки зорями...”” [3, 80], частково вкладаючи в ці слова ідейний задум твору. Розмірковуючи про синів характер Лановенко вказує на основний стрижень ідейного задуму роману: “...земне тяжіння не втримає знань і правди, ніколи не відчуває браку їстівного. Ті ж, що за іржаву рибину ладні зректися і правди, й честі, ба навіть свободи, не варті ймення людини” [3, 80].

Таким чином, через категорію приземленість/окриленість В. Міняйло показує духовний розвиток людини, її шлях до пізнання сакральних істин.

Література

1. Драч І., Мушкетик Ю., Перебийніс П. Істинний герой. Творчий подвиг Віктора Міняйла. Літературна Україна. 2009. 21 травня. С. 1.
2. Земляк В. Лебедина зграя. Зелені Млини: романи. Х. : Фоліо, 2013. 651 с.
3. Міняйло В.О. Зорі й оселедці. На ясні зорі. Діалогія. К.: Дніпро, 1979. 492 с.
4. Потапенко О. І., Дмитренко М. К., Потапенко Г. І. та ін. Словник символів. К.: Народознавство, 1997. URL: <http://ukrlife.org/main/evshan/symbol.htm>.

Колінько О. П.,

доктор філологічних наук,

Бердянський державний педагогічний університет

КРАСИВЕ І КОРИСНЕ В СУЧАСНІЙ МАЛІЙ ПРОЗІ

У контексті полеміки про пошуки нових шляхів розвитку сучасної літератури все частіше звучить підтримувана і дослідниками, і письменниками думка про те, що найбільш продуктивною і потужною у мистецтві слова є сфера новелістики. Так, Є. Баран, М. Слабошпицький, В. Шевчук, Г. Штонь та ін. хоч і віддають перевагу роману як одному із домінуючих жанрів, однак і не відкидають успіхів сучасної новелістики. Володимир Даниленко переконаний у тому, що в українській літературі завжди була криза роману “через відсутність національного суспільства (головного формотворчого чинника, замовника і споживача роману)”, тоді як “новела, найбільш наближена до внутрішнього світу людини і значно менше залежна від сформованості суспільства, таких проблем не мала”, і “кризи малого жанру в українській прозі ніколи не відмічалось, була криза упорядників, криза критики, криза канону ...” [2]. Василь Ґабор зізнається, що фанатично любить новелу, вона – “його перше і останнє кохання, від якого не втечеш, хоч як би того прагнув” [4, 8]. Тетяна Синьоок *відзначає “красиве і корисне” в сучасній малій прозі* [3]. Увиразнення саме таких ознак є закономірним для жанру новели, що його І. Франко свого часу охарактеризував, як “цілий світ у краплі води”.

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

Здатність миттєво реагувати на суспільні виклики і переживання людини, зображаючи незвичайні події зовнішнього і внутрішнього життя, які є часто неприємними і дразливими (адже саме так можна звернути увагу читача на проблеми повсякденності), новела акцентує на красивому в звичайному, повсякденному, простому. І навіть якщо йдеться в ній про драматичні чи трагічні моменти в житті особистості чи суспільства, опозицій немає, адже прекрасне, красиве – це не тільки ідеал, гармонія, симетрія, міра, це, насамперед, те, що хвилює нашу душу і серце, що не залишає нас байдужими і черствими. Як зауважує Н. Щербак, опозицій немає, є, можливо, континуум (рух від прекрасного до буденного і знову до прекрасного), є текучість, плинність понять, перехід одного стану в інший [6]. А ще для сучасного тексту, часто постмодерністського, характерна єдність протилежних начал і багатозначність, багатовимірність: анаморфози життя диктують постійну зміну значень. Сучасне покоління звикло до багатоплановості, до народження різних смислів, тож воно здатне бачити і шукати красу не тільки в ідеальному, піднесеному, а й в повсякденному, звичайному.

Підтвердженням цих розмислів може бути сучасна новела українських та російських письменників, яка вражає як оригінальними, красивими назвами, так і несподіваними істинами, смисли яких автор не підказує, а, навпаки, приховує в підтексті, що збагачує їх зміст у читачевому сприйманні й усвідомленні користі для свого життя.

Так, збірка малої прози Василя Габора “Книга екзотичних снів та реальних подій” (1999) – не традиційне письмо, а “записи тривожних передчуттів приходу ще не з’ясованого стану буття, що може виявитися лише втраченим простором, зануреним у пустку” [5, 212]. У новій книзі “Про що думає людина” (2012) Василь Габор також ставить питання універсального екзистенційного характеру, на які читач має відповісти сам і знайти у тому зиск. Тут увиразнюється філософський постулат про те, що красу, прекрасне можна виразити не тільки в чомусь суто матеріальному, а й, наприклад, у думці. А в науці високо цінують докази, тобто красу мислення, думок. Красивими є і почуття, якщо вони викликають позитивно ціннісні переживання. І книга Василя Габора – яскраве тому підтвердження. У невеликій за обсягом книзі (130 сторінок) – цілий світ, живий, невигадалий, який варто пізнавати і впізнавати, особливо коли йдеться про важливі речі і думки, і непередбачувані сентенції на кшталт: *“гроші – це звичайнісіньке сміття, яке котить дорогою вітер”*.

Новели Олега Лишеги вражають своєю багатозначністю і поєднанням протилежностей. К. Девдера, здійснюючи психоаналітичну інтерпретацію новели “Квіти в темній кімнаті” через зіставлення з ритуальним символом мандали, трактує новелу як мистецький твір, який об’єднує протилежності людського несвідомого й допомагає оповідачу, а почасти авторові й читачеві, досягнути Самість. Остання передбачає об’єднання добра і зла, верху і низу, Персони і Тіні, позитивних і негативних аспектів того чи того архетипу (зокрема архетипу Великої Матері, який у творі виражено через пару “байдужа дружина” / “улюблена донька”) [1, 15].

У новелах В’ячеслава Медведя (“Новела”, “HORROR Vacu” (“Жах порожнечі”); “Спомини навиворіт”, “Реставрація церков”, “Чотири інші новели”), у яких, здавалося б, усталені принципи організації художнього матеріалу загублені, і безсюжетний текст перетворюється на “рухомий мозаїчний набір, колаж цитат і фрагментів” (В. Сірук), є багато натяків, недомовленостей, щоб не тільки звернути увагу читача на проблеми повсякденності, а й замислитися над сенсом життя, подумати над «вічними» цінностями нашого прагматичного й далекого від “високих матерій” сьогодення.

Короткі оповідання багатьох сучасних російських письменників (Александрович Ольга, “Драма в купальскую ночь”, “Дом с китайским колокольчиком”, “Ах, какие белые на синем”; Мураталієв Муса, “Как дела, малыш?”; Белов Руслан, “Снова завывал ветер”;

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

Елена Васильева, “Три новеллы из жизни ангелов”; Кузичкин Сергей, “Три имени любви”, Кузнецов-Тулянин Александр, “Три новеллы о неразделенной любви” (“Воздухоплаватели”, “Взмах ресниц”, “Дизельная новелла”); Тимофеева Людмила, “Корыто корысти”, “Зато искренне”; Сороковик Александр, “Маэстро и Муза”, “Принцесса со скрипкой”, “Рыжая кошка”, “Полнолуние”, “Новогодняя квартира”, “Вероника”; Игор Філатов, “Бессмертный”, “Павлиний глаз”; Туз Галина, “Мой папа – сойка, а мама – голос из холодильника. Г А Л Ю цинация No. 2”, “Мы будем пить вино из разноцветных чашек. Г А Л Ю цинация No. 3” та ін.) вражають і незвичною інтерпретацією теми кохання, яке попри любов і ненависть, вірність і зраду, самозреченість і злочинність, не перестає бути щастям, радістю і залишається в пам’яті героїв яскравим і прекрасним спогадом; і вишуканою красою незвичних персонажів (“дождь, ветер и кем-то подчеркнутые строки”); і красою вчинків (коли пара білих лебедів рятує дитину, викинуту матір’ю з високого моста, коли музикант шукає мелодію в журчанні води); і красою жінки-привида, яка заворює чоловіків і вони назавжди щезають в башті маяка, і красою дівчини-чаклунки, в яку закохався молодий монах тощо.

Отже, сучасна новела і формою, і змістом в лаконічних текстах яскраво демонструє зразки красивого і корисного, які містяться не тільки в ідеальному, піднесеному, а й в повсякденному, звичайному, часто не лежать на поверхні, а прочитуються у підтексті, прихованих смислах, натяках і алюзіях.

Література

1. Девдера К. М. Літературна творчість Олега Лишеги: інтерпретація, контекст, рецепція : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ. 2018. 20 с.
2. Квіти в темній кімнаті: сучасна українська новела: найяскравіші зразки української новелістики за останні п’ятнадцять років / упоряд., передм., літ. ред. В. Даниленка. К.: Генеза, 1997. 432 с. URL: <http://litgazeta.com.ua/articles/inshyj-format-oleg-lyshega-3>.
3. Синьоок Тетяна. Мала проза – велике задоволення. 10 українських та перекладних новинок. URL: <https://starylev.com.ua/news/mala-proza-velyke-zadovolennya-10-ukrayinskyh-ta-perekladnyh-novynok>.
4. Слободян Н. Класична новела Василя Габора. Поступ. 1999. Ч. 108. С. 8.
5. Хланта І., Лазоришин І. Екзотичні сни та реальні події у прозі Василя Габора. Кур’єр Кривбасу. 2001. № 10. С. 212.
6. Щербак Н. Прекрасное в обыденном: к вопросу об этико-эстетической проблематике и смене парадигмы. URL: <http://litbook.ru/article/11853/>.

Колісник Г. М.,

викладач,

ДВНЗ “Український державний
хіміко-технологічний університет” (м. Дніпро)

НОМОСCREANS ЯК ЕСТЕТИЧНА КАТЕГОРІЯ У ТВОРАХ ДІНИ РУБІНОЇ ТА ЄВГЕНІЙ КОНОНЕНКО

Естетичні принципи кожної культурної доби фіксуються через її витвори. Це справедливо не тільки для мистецтва, але й для предметів побуту та й будь-якої діяльності людини в цілому. Тому цілком логічно, що людина у процесі створення, творчості, давно сама стала об’єктом мистецтва. А згодом і об’єктом дослідження мистецтвознавців. Щоправда, у численних статтях і розвідках з цього питання спостерігається своєрідне розшарування: переважно розглядається або образ людини